

Byzantina Symmeikta

Vol 33 (2023)

BYZANTINA SYMMEIKTA 33

**Βιβλιογραφικό σημείωμα: A. BERGER (ed.),
Nicephori Callisti Xanthopuli Historia Ecclesiastica,
v. I, libros 1-6 complectens [CFHB LVII/1], Wien 2022**

Στυλιανός ΛΑΜΠΑΚΗΣ

doi: [10.12681/byzsym.35889](https://doi.org/10.12681/byzsym.35889)

Copyright © 2023, Στυλιανός ΛΑΜΠΑΚΗΣ

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

To cite this article:

ΛΑΜΠΑΚΗΣ Σ. (2023). Βιβλιογραφικό σημείωμα: A. BERGER (ed.), Nicephori Callisti Xanthopuli Historia Ecclesiastica, v. I, libros 1-6 complectens [CFHB LVII/1], Wien 2022. *Byzantina Symmeikta*, 33, 331–333.
<https://doi.org/10.12681/byzsym.35889>

A. BERGER (ed.), *Nicephori Callisti Xanthopuli Historia Ecclesiastica*, v. I, *libros 1-6 complectens* [CFHB LVII/1], Wien 2022, σελ. 532. ISBN 978-3-7001-9245-9

Ὁ τόμος περιλαμβάνει τὸ πρῶτο μέρος τῆς νέας κριτικῆς ἔκδοσης τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας (βιβλία 1-6) τοῦ Νικηφόρου Καλλίστου Ξανθόπουλου. Στὸ σύντομο προλογικὸ σημείωμα (σσ. 7-8) οἱ A. Berger καὶ Chr. Gastgeber σημειώνουν ὅτι ἡ ἔκδοση τοῦ κειμένου ἐντάσσεται στὸ πλαίσιο ἐνὸς κοινοῦ ἐρευνητικοῦ προγράμματος τοῦ Institut für Mittelalterforschung/Abteilung Byzanzforschung τῆς Αὐστριακῆς Ἀκαδημίας Ἐπιστημῶν καὶ τοῦ Institut für Byzantinistik τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Μονάχου. Σημειώνεται ἐπίσης ὅτι, καθὼς ἡ πρωτοβουλία γιὰ τὴν νέα αὐτὴ ἔκδοση προῆλθε καὶ ἀπὸ τὰ δύο προαναφερθέντα βυζαντινολογικὰ κέντρα, ὡς καλῦτερη λύση ἐπελέγη ἡ κατανομή τῆς ἐργασίας. Τὰ βιβλία 1-6 ποὺ περιλαμβάνονται ἐδῶ τὰ ἔχει ἐκδώσει ὁ A. Berger. Θὰ ἀκολουθήσουν 3 ἀκόμα τόμοι, ποὺ θὰ περιέχουν ἀντιστοίχως τὰ βιβλία 7-9 (ἔκδ. S. Panteghini), 10-12 (ἔκδ. C. Gastgeber) καὶ 13-18 (ἔκδ. V. Zervan)¹.

Ἡ εἰσαγωγή τοῦ τόμου (σσ. 11-35) εἶναι ὑπερβολικὰ σύντομη, ἀλλὰ περιεκτικὴ. Χωρίζεται σὲ δύο βασικὰ κεφάλαια, ὅπου ἀρχικὰ (σσ. 11-16)

1. Εἶχε προηγηθεῖ τὸ διεθνὲς συμπόσιο «Das Genre der Kirchengeschichte und Nikephoros Kallistou Xanthopoulos» (Βιέννη 15-16 Δεκεμβρίου 2011), τοῦ ὁποῦοι τὰ πρακτικὰ κυκλοφόρησαν τέσσερα χρόνια ἀργότερα: *Ecclesiastical History and Nikephoros Kallistou Xanthopoulos, Proceedings of the International Symposium, Vienna, 15th-16th December 2011*, ed. CHR. GASTGEBER – S. PANTEGHINI [Denkschriften der philosophisch-historischen Klasse, Band 477. Veröffentlichungen zur Byzanzforschung, 37], Wien 2015. Περιλαμβάνουν μελέτες ποὺ ἐπικεντρώνονται σὲ διάφορα θέματα σχετικὰ μὲ τὴν μελέτη τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας τοῦ Νικηφόρου Καλλίστου Ξανθόπουλου, ὁ ὁποῖος ἀναβιώνει τὸ εἶδος τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας στὴν ὑστεροβυζαντινὴ ἐποχὴ – ἕνα καὶ μοναδικὸ παράδειγμα.

ἐκτίθενται (συνοπτικώτατα) τὰ σχετικὰ μὲ τὸν συγγραφέα, καὶ τὴν ὑπόλοιπη συγγραφικὴ δραστηριότητά του². Ἀκολουθοῦν (σσ. 17-35) στοιχεῖα γιὰ τὸ συγκεκριμένο ἔργο: χειρόγραφη παράδοση³, χρόνος συγγραφῆς, περιεχόμενο, πηγές καὶ πῶς αὐτὲς ἐνσωματώνονται στὸ κείμενο. Ὁ Νικηφόρος Κάλλιστος Ξανθόπουλος, ὅπως εἶναι γνωστό, παραφράζει συγγραφεῖς Ἑκκλησιαστικῆς Ἱστορίας τῆς πρωτοβυζαντινῆς ἐποχῆς (καὶ γιὰ τὰ πρῶτα 7 βιβλία κυρίως τὸν Εὐσέβιο). Ὅρισμένες περιπτώσεις ὅπου παρατίθεται αὐτολεξεῖ τὸ κείμενο τῶν προτύπων τοῦ ἐπιτρέπουν νὰ ἐπιχειρηθεῖ ταύτιση τῶν χειρογράφων ποῦ χρησιμοποιήσε ὁ ἱστοριογράφος⁴. Στὸ τμήμα αὐτὸ τῆς εἰσαγωγῆς σχολιάζεται ἐπίσης ἡ συνήθεια νὰ παρατίθεται στὸ τέλος κάθε βιβλίου ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐτῶν ποῦ καλύπτονται, ἀλλὰ καὶ ἡ χρονολόγησι ἀπὸ κτίσεως κόσμου καὶ ἀντιστοιχῶς ἀπὸ Χριστοῦ γεννήσεως, καὶ ἐπισημαίνονται οἱ ἀναντιστοιχίες, μὲ σχετικὸ παραστατικὸ πῖνακα. Ἀκολουθεῖ ἀναφορὰ –καὶ πάλι συντομώτατη– στὶς μετέπειτα «τύχες» τοῦ ἔργου ἕως τὸ 1453, στὶς πηγές τῶν ἐκδιδόμενων ἐδῶ βιβλίων 1-6⁵, καθὼς καὶ γιὰ τὸ ἀντίγραφο τοῦ Vind. Hist. Gr. 8, στὸν κώδικα Paris. Suppl. Gr. 515 (Diktyon 53253, τοῦ 17ου αἰ.), ποῦ χρησίμευσε ὡς βᾶσις στὴν (μεταθανάτια) ἔκδοσι τοῦ Fronton du Duc (Paris 1630), ἡ ὁποία ἔχει ἀνατυπωθεῖ στὴν ἕως τώρα ἐν χρήσει ἔκδοσι τῆς PG, τ. 145-147 (καὶ ἔχει ἀναπαραχθεῖ στὸν ἠλεκτρονικὸ TLG). Τέλος ἐκτίθενται οἱ ἀρχές τῆς ἔκδοσης. Διευκρινίζεται ὅτι ἐπιχειρήθηκε νὰ ἀπεικονισθοῦν πιστὰ οἱ ἀντιγραφικὲς συνήθειες τῆς ἐποχῆς, καὶ κυρίως ἡ στίξις, σύμφωνα μὲ τὸ χειρόγραφο, ἀκολουθώντας τὶς σύγχρονες τάσεις τῆς ἐκδοτικῆς τῶν κειμένων. Θὰ ἦταν ἐπιθυμητὴ ἐδῶ μία κάπως ἀναλυτικότερη παρουσίασι τῆς μεθόδου ποῦ ἀκολουθήθηκε τόσο γιὰ τὴν ὀρθογραφία, ὅσο καὶ

2. Χρήσιμη θὰ ἦταν ἐδῶ καὶ παραπομπὴ στὸν Α. ΚΑΡΠΟΖΗΛΟ, *Βυζαντινοὶ Ἱστορικοὶ καὶ Χρονογράφοι*, τ. Δ' (13ος 15ος αἰ.), Ἀθήνα 2015, 99-135.

3. Ἀναλυτικὴ περιγραφὴ τοῦ μοναδικοῦ πρωτότυπου χειρογράφου τῆς *Ἑκκλησιαστικῆς Ἱστορίας*, τοῦ Vind. Hist. Gr. 8 [Diktyon 70855] παρέχει ὁ CHR. GASTGEBER, Nikephoros Xanthopoulos und der Codex unicus seiner Historia ecclesiastica (ÖNB, Cod. historicus graecus 8), στὸν τόμο *Ecclesiastical History and Nikephoros Kallistou Xanthopoulos* [ὅπως σημ. 1], 141-173.

4. Θὰ μοροῦσε νὰ προστεθεῖ καὶ ἡ μελέτη τῶν F. GENTZ (†) – K. ALAND, Die Quellen der Kirchengeschichte des Nikephoros Kallistos Xanthopoulos und ihre Bedeutung für die Konstituierung des Textes der älteren Kirchenhistoriker, *Zeitschrift für die neutestamentliche Wissenschaft und die Kunde der älteren Kirche* 42 (1949) 104-141.

5. Βλ. ἀναλυτικότερα Α. BERGER, Nikephoros Kallistou Xanthopoulos und seine Quellen in den Büchern I bis VI, στὸν τόμο *Ecclesiastical History and Nikephoros Kallistou Xanthopoulos* [ὅπως σημ. 1], 9-16.

για την στίξη, καθὼς ὁ ἀναγνώστης μένει μὲ πολλές ἀπορίες καὶ εἰδικὰ γιὰ τὸ δεῦτερο θέμα εἶναι ἀναγκασμένος νὰ ἀνατρέξει στὴν ἐξονυχιστικὴ πραγματεύουσα τοῦ S. Panteghini⁶. Ὅσο γιὰ τὸ ἴδιο τὸ κείμενο καὶ τὰ κριτικὰ ὑπομνήματα, καταλαμβάνουν τὶς σσ. 41-469 καὶ ὁ τόμος συμπληρώνεται μὲ εὐρετήρια κυρίων ὀνομάτων καὶ παραλλήλων χωρίων, καθὼς καὶ δύο πανομοιότυπα τοῦ βιενναίου χειρογράφου. Ἡ ἔκδοση εἶναι ἐπιμελημένη⁷, ὑπάρχουν ὁμως ὀρισμένες ἀβλεψίαι, ὅπως π. χ. στὴν εἰσαγωγὴ *Auteur* ἀντὶ τοῦ σωστοῦ *Autour* (σ. 32, σημ. 110), καὶ οἱ συχνότατα ἐπαναλαμβανόμενες “ἔσωτερικὲς” παραπομπὲς GASTGEBER, *Miscellanea* (wie Anm. 1) καὶ GASTGEBER, *Codex unicus* (wie Anm. 1) ποὺ πρέπει νὰ διορθωθοῦν σὲ (wie Anm. 42)· ἐπίσης, στὴν σημ. 11 τὸ Golitsis, Nicéphore (wie Anm. 1) ἀντὶ τοῦ ὀρθοῦ (wie Anm. 4), καὶ σημ. 112 τὸ GIANNOULI-SCHIFFER (wie Anm. 59) διορθωτέο σὲ (wie Anm. 63) κ.ά. Ἐπίσης στὸ κείμενο σ. 45, στ. 134 *εὐχομένω* ἀντὶ *ὑχομένω*, σ. 317, στ. 6 *παρετάθη* ἀντὶ *παρετθη*, σ. 454, στ. 18 *κατεπέγουσαν* ἀντὶ *κατεπέγουσαν*, καὶ πάρα πολλές περιπτώσεις ὅπου λέξεις δασυνόμενες ψιλοῦνται, καὶ ἀντιστρόφως, λέξεις ψιλούμενες ποὺ δασύνονται⁸. Ἐλπίζεται ὅτι σὲ ἐπόμενη ἀνατύπωση τοῦ τόμου ὅλα αὐτὰ θὰ διορθωθοῦν.

ΣΤΥΛΙΑΝΟΣ ΛΑΜΠΙΑΚΗΣ

Ὁμότιμος Διευθυντὴς Ἐρευνῶν ΙΙΕ / ΕΙΕ

6. S. PANTEGHINI, La prassi interpuntiva nel *Cod. Vind. Hist. gr. 8* (Nicephorus Callisti Xanthopoulos, *Historia Ecclesiastica*): un tentativo di descrizione, στὸν τόμο A. GIANNOULI - E. SCHIFFER (eds.), *From Manuscripts to Books. Proceedings of the International Workshop on Textual Criticism and Editorial Practice for Byzantine Texts (Vienna, 10-11 December 2009)* [Veröffentlichungen zur Byzanzforschung 29], Wien 2011, 127-174.

7. Ὑπερβολικὸ πάντως εἶναι τὸ «ξάκρυσμα» τῶν φύλλων, μὲ ἐπακόλουθο μεγάλη αμίγρυνση τῶν περιθωρίων τῆς σελίδας, ποὺ δυσκολεύει τὴν χρῆση τοῦ βιβλίου.

8. Ἀρκετὰ παραδείγματα σημειώνει ἡ Ε. ΚΑΛΥΣΟΓΙΑΝΝΗ στὴν βιβλιοκρισίᾳ τῆς *Byzantine Review* 5 (2023), 45-55, κυρίως 50-51.

